

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת נצבים - ר"ה - פרשת וילך

בתקיעות דמעומד (באמצע מוסף), שאז הברכה כבר חלה על התקיעות דמיושב, ולכן בדיעבד אין זה הפסק.

אוי"ד דהמעשה הי' בתקיעות דמיושב (לפני מוסף), ומכיון שבין כה לא הצליחו לתקוע, וגם כשילכו להביא שופר אחר, יצטרכו לברך שנית, לכן בלית ברירה אמר ויהי נועם, ואה"נ דהי' צריך לחזור ולברך מחמת ההפסק, ע"כ.

- ד -

ולכאוי' צ"ע טובא, בעיקר מה שהתקשו האחרונים במעשה מהמהרי"ל הנ"ל, דהא לכאוי' י"ל, דהמהרי"ל התפלל בציבור (וכן הדגול מרובה ביאר, שהמעשה הי' בתקיעות דמעומד וכנ"ל, והרי ליחיד אין תקיעות דמעומד במוסף), ואי"כ כשהבעל תוקע בירך, הוא התכוין לכאוי' לפטור בברכתו את כל הציבור (וכנהוג).

וכיון דקיי"ל דברכת המצוות אע"פ שיצא, מוציא, אי"כ יעלה שאף אם הבעל תוקע יאמר ויהי נועם, ויעשה בזה הפסק לברכתו (גבי איחור גופי).

אך מ"מ לגבי השומעים שיצאו בברכתו הראשונה, לכאוי' אין זה הפסק, ואי"כ ברכתו הראשונה אינה לבטלה, משום שהועילה להשומעים, ואי"כ צ"ע מה אכפת לן שהבעל תוקע יעשה הפסק ויברך שנית, והלא ברכתו הראשונה אינה לבטלה וכנ"ל, ואי"כ צ"ע מדוע התקשו האחרונים כ"כ, בביאור המעשה הנ"ל, וצ"ע.

[וגם בדברי השע"ת הנ"ל צ"ע, שהרי כל תירוצו הי', שכיון שבין כך הי' צריך לחזור ולברך, לכן הותר לו לעשות הפסק עיי' אמירת ויהי נועם, אך בלא הממ"נ הנ"ל, הי' אסור לו לומר ויהי נועם, - וגם בזה צ"ע כנ"ל, מה החיסרון הגדול, בכך שיעשה הפסק גבי עצמו, עיי' אמירת ויהי נועם, והרי לכאוי' סגי בכך שברכתו הא' תועיל להשומעים וכנ"ל, - ועוד צ"ע בלשון השע"ת שכתב, יוגם עתה... באמת בירכו ברכה אחרת, וצ"ע מדוע כולם היו צריכים לחזור ולברך ברכה אחרת, והרי לכאוי' רק מי שקרא את ויהי נועם... הי' צריך לחזור ולברך (וע"ע להלן באות טז), וצ"ע].

- ה -

והנה בטור (או"ח סי' תקפה) כתב וז"ל, **'אם** (הבעל תוקע) בירך ולא יכול לתקוע כלל, השני תוקע בלא ברכה, וברכה לבטלה לא הוי, כיון שיוצא (הראשון) בתקיעת השני, עכ"ל.

ובב"י הקשה על דברי הטור הנ"ל וז"ל, **'ולא דק, דכיון שהשני יוצא בברכתו (של הראשון), אע"פ שלא יצא הוא (הראשון) בתקיעת השני, כגון שיצא והלך לו, או שסתם אזניו ולא שמע התקיעה, לא הייתה ברכתו לבטלה'** עכ"ל.

והיינו דלדעת הב"י, ברכת הראשון אינה לבטלה, משום שברכתו הועילה להשני, דהא בברכת המצוות, אע"פ שיצא, מוציא, ויכול לברך לאחרים, ואע"פ שאיהו גופי' אינו צריך (או אינו רוצה), לצאת יד"ח בברכתו, מ"מ ברכתו ברכה כשירה.

אך מדברי הטור הנ"ל משמע שס"ל, שאם הראשון ילך מביהכניס, ולא ישמע את התקיעות, ברכתו הוי לבטלה, ואע"פ שהתכוין בתחילה להוציא את כולם בברכתו, ע"כ.

- ו -

ומעתה לכאוי' יש מקום לומר, דהנידון לגבי אמירת ויהי נועם, בין הברכה לתקיעות, יהי' תלוי במחלו' הטור והב"י הנ"ל, דלדעת הב"י, בגוונא שהבעל תוקע יאמר ויהי נועם, בין הברכה לתקיעות, ויעשה בזה הפסק לברכתו, ודאי דלא גרע מוונא שהבעל תוקע הלך מביהכניס בין הברכה לתקיעות, שכתב עיי' הב"י, דלא הוי ברכה לבטלה, כיון שהברכה הועילה להשומעים.

ואי"כ ה"ה נמי בנידו"ד, דכיון דברכתו הראשונה הועילה להשומעים, לכן ברכתו הראשונה אינה לבטלה, ואע"פ שאיהו גופי' הפסיק באמירת ויהי נועם, בין הברכה הראשונה לתקיעות, ואיהו גופי' באמת צריך לחזור ולברך, אך מ"מ ברכתו הראשונה אינה לבטלה, משום שהועילה להשומעים, וכנ"ל.

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושריכם כל איש ישראל: טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב עציף עד שאב מימיף: לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר ה' אלקיך כרת עמך היום: ... הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת: (כט, ט-כח).

הנה מבואר בגמ' (סנהדרין מג:), שכוונת דברי הפסוק הנ"ל ('הנסתרת...') היא, שהקב"ה מעניש את הצדיקים שבישראל, על העבירות של הרשעים, משום שכל ישראל ערבים זה לזה, עיי"ש.

וע"ע ב'אור החיים' הק' (פסוק ט), שפירש את הפסוקים 'אתם נצבים... לעברך בברית ה' אלקיך... וז"ל, 'ונראה כי כוונת משה בברית זה, היא להכניסם בערבות זה על זה, כדי שישתדל כל אחד בעד חברו, לבל יעבור פי ה', ויהיו נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אומר 'הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו' וגו', הרי שעל הערבות מדבר הכתוב, ואין זה הברית שאמר בסוף פרשת תבא, כי אותו ברית הוא על עצמן, וזה שיתחייב כל אחד על אחיהו העברי, כפי היכולת שביד כל אחד... עכ"ל.

והנה איתא בגמ' (ר"ה כט.), 'כל הברכות כולן, אע"פ שיצא, מוציא, - חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא, מוציא, - ואם יצא, אינו מוציא', - ופירש רש"י, כל הברכות כולן, אע"פ שיצא, מוציא, 'שהרי כל ישראל ערבים זה בזה למצוות', - והיינו, שכל מה שקיי"ל, שבברכת המצוות 'אע"פ שיצא, מוציא', הרי זה מכח זה שישראל נכנסו בברית, להיות ערבים זה לזה, וכנ"ל.

ויש לפלפל טובא בזה, בדיני 'יצא מוציא' השייכים לעניני דיומא, וכדלהלן.

- א -

הנה ידועה הסגולה, באם לא מצליחים לתקוע בשופר, להפוך את השופר ולקרוא לתוכו ויהי נועם... - ומעתה יש לדון, באופן שהבעל תוקע בירך את ברכות השופר, וכשבא להתחיל בתקיעות, אינו מצליח לתקוע, וכעת יש לדון, האם רשאי לומר 'יהי נועם... בין הברכות לתקיעות, אוי"ד דאינו רשאי לנהוג כך, משום דהוי הפסק בין הברכות לתקיעות.

והנה במג"א (או"ח סי' תקפה, יא) כתב וז"ל, 'פעם א' לא הוי יכולים לתקוע, והפך השופר וקרא לתוכו ויהי נועם, ושוב יכלו לתקוע (מט"מ מהרי"ל)', עכ"ל.

- ב -

ובדגול מרובה (שם) כתב על המעשה מהמהרי"ל הנ"ל וז"ל, 'נלע"ד שזה הי' בתקיעות מעומד (באמצע מוסף), אבל בתקיעות מיושב, לדעתי זה הפסק גמור בין ברכה לתקיעה, ולומר שזה מקרי לצורך התקיעה קשה הדבר, כי אין הסגולה זו בדוקה' עכ"ל.

אמנם בשע"ת (סי"ק ז) כתב, דיתכן דהמעשה הנ"ל, הי' בתקיעות דמיושב (לפני מוסף) וז"ל, 'ולענ"ד י"ל כיון שלא היו יכולים לתקוע, בע"כ שהי' צריך הפסק גדול, ללכת ליקח שופר אחר וכיוצא, ובלא"ה היו צריכים ברכה אחרת, וגם עתה שקראו ויהי נועם באמת בירכו ברכה אחרת' עכ"ל.

וייעוי' עוד במשנ"ב (סי"ק יח) שהביא את המעשה מהמהרי"ל הנ"ל, וכתב עיי' וז"ל, 'ועי' בדגול מרובה, שזהו דווקא בתקיעות דמעומד וכו', ועי' בשע"ת שמיישב קצת דבר זה, ומ"מ לכתחילה נלענ"ד שאינו כדאי לעשות כן' עכ"ל עיי"ש.

- ג -

והעולה מהנ"ל, שכל האחרונים שהתקשו במעשה מהמהרי"ל הנ"ל ס"ל, דאם יאמר ויהי נועם בין הברכה לתקיעות, הוי הפסק וצריך לחזור ולברך, ורק נחלקו, האם המעשה מהמהרי"ל הי'

אך אם יליך מביהכניס, השומעים ישמעו **קול אחר**, שאת הקול האחר, הוא לא התכוין לפטור בברכתו, וממילא ברכתו לא הועילה להשומעים, ולכן ברכתו לבטלה.

אמנם אם הראשון ישאר בביהכניס, ויציא יד"ח תקיעת שופר ע"י תקיעת השני, ברכתו כשירה, כיון שלא התכוין לפטור בברכתו, דווקא את קול השופר שהוא בעצמו **יתקע**, (אלא התכוין לפטור בברכתו, את קול השופר שהוא בעצמו ישמעו), ולכן ברכתו כשירה, וממילא גם השומעים נפטרו בברכתו, ודו"ק ואכמ"ל.

- יא -

ומעתה לביאור המהר"ח הנ"ל, הרי גם הטור יודה, דנידו"ד (גבי אמירת ויהי נועם) בין הברכה לתקיעות) עדיף טפי מהנידון האם יכול המברך לצאת מביהכניס, כיון שהכא לאחר שיאמר ויהי נועם, הרי הבעל תוקע יברך שוב ויתקע, וא"כ לבסוף הבעל תוקע ישמע בעצמו את קול השופר.

וכיון שעל קול השופר הזה, התכוין גם בברכה הראשונה, ורק מחמת ההפסק צריך לברך שוב, לכן בכה"ג גם הטור יודה, דהשומעים יוצאים שפיר בברכה הראשונה, וממילא יעלה הדברכה הראשונה אינה לבטלה לכו"ע, משום שהועילה להשומעים וכנ"ל.

ומעתה שוב צ"ע, דלא מיבעי לדעת הבי"ח הנ"ל (שס"ל שאפי"א אם יציא הראשון מביהכניס, מ"מ ברכתו ברכה כשירה וכנ"ל), אלא אפי"א לדעת הטור (לפי ב' הביאורים הנ"ל, ביאור הבי"ח וביאור המהר"ח) עולה, דבנידו"ד עדיף טפי וכנ"ל, וא"כ צ"ע טובא, מדוע התקשו האחרונים, בביאור המעשה מהמהר"ל וכנ"ל, וצ"ע.

- יב -

והנה יש מקום ליישב את הקושיא הנ"ל, דנ"ל שהאחרונים הנ"ל למדו בתחילה, שבמעשה מהמהר"ל הנ"ל, הוא עשה הפסק ע"י אמירת ויהי נועם, מייד לאחר שראה שאינו מצליח לתקוע, - וע"ז הקשו, **דאע"פ דאין כאן חשש ברכה לבטלה וכמבואר לעיל, אך מ"מ הוא מכניס את עצמו לאיסור ברכה שאי"צ**, כיון שהוא עצמו הרי יצטרך לברך שוב לאחר שיאמר ויהי נועם...!, כיון דכלפי עצמו יש בזה הפסק בין הברכות לתקיעות, ולזה הקשו דצ"ע כיצד הותר לו לגרום לברכה שאי"צ וכנ"ל.

ומכח קושיא זו הדג"מ ביאר, שהמעשה הנ"ל הי' בתקיעות דמעומד (באמצע מוסף), ולכן לא הי' שם שום חשש איסור ברכה שאי"צ וכנ"ל, - אך השע"ת ביאר, שהמעשה הנ"ל באמת הי' לאחר שלא הצליחו זמן רב לתקוע, ולא נותרה ברירה אלא ללכת להביא שופר אחר, - ולכן כיון שבין כך היו צריכים לברך שוב, משום הכי לא הי' חשש איסור של הגורם ברכה שאי"צ, בזה שעשה הפסק ע"י אמירת ויהי נועם, כיון שממ"נ הי' צריך לברך שוב וכנ"ל.

[אמנם בלשון של השע"ת לכא"ו נראה, שס"ל שאי"ח בירכו כולם שוב, וכמו שהבאנו לעיל (סוף אות ד), וא"כ אכתי צ"ע, מדוע כולם היו צריכים לברך, והרי לכא"ו ברכתו האי הועילה להשומעים, אע"פ שאיהו גופי עשה הפסק בעצמו בין הברכה לתקיעות וכנ"ל (וע"ע להלן באות טז) וצ"ע.

ועוד צ"ע לפי הנ"ל, במשי"כ השע"ת שהובא לעיל (במאמר המוסגר בסוף אות ו), לעי' בטי"ז ישדעתו דלכתחילה אסור להראשון לצאת, ולא לשמוע התקיעות, **דאין כדאי שיברך זה, על דעת שיתקע אחר** עיי"ש, וצ"ע מדוע לא כתב השע"ת, שאסור להראשון לצאת מביהכניס, כיון דהוא גורם לברכה שאי"צ, - ובאמת יל"פ טובא בעצם העניין, האם באמת יש כאן ברכה שאי"צ, אך אכמ"ל].

- יג -

אמנם גם בזה יש לפלפל טובא, כיון דאי משום הא יש לדון, דבגוונא דהבעל תוקע אינו מצליח לתקוע, יהי מותר לו לומר ויהי נועם...!, **גם בכה"ג שאכתי לא ניסה לתקוע שוב ושוב במשך שעה ארוכה** (ודלא כמשי"כ השע"ת, שרק לאחר שהבעל תוקע התייאש מלהצליח לתקוע בשופר זה, רק אז מותר לו לומר ויהי נועם...! וכנ"ל), כיון שכעת הרי הוא אינו מצליח לתקוע, ואם ינסה שוב ושוב לתקוע במשך שעה ארוכה, הרי אין זה מכבוד הציבור להמתין זמן רב, עד שהוא יצליח לתקוע.

ולכן יש לדון, דמפני כבוד הציבור, יהי מותר לבעל תוקע לעשות הפסק כלפי עצמו, ע"י שיאמר ויהי נועם, ואע"פ שהוא גורם בזה לברכה שאי"צ כלפי עצמו, - כיון שהאיסור לגרום לברכה שאי"צ, במקום שהברכה עצמה אינה לבטלה, הרי לכו"ע איסורו רק מדרבנן (עי' בשו"ת 'שבט הלוי', ח"י סוף סי' מה), וא"כ **יש לדון ולומר, דהאיסור לגרום לברכה שאי"צ ידחה מפני כבוד הציבור, וכדלהלן**.

- יד -

דהנה מבואר בגמ' (יומא ע.), דהכה"ג הי' קורא בתוך הס"ת אחרי מות' ויאך בעשורי, וגולל את הס"ת ומניחו בחיקו, ואח"כ הי' קורא את 'ובעשור' שבחומש הפקודים בעל פה, ושאלה הגמ' מדוע שלא יגולל את הס"ת, ויקרא גם את 'ובעשור' מתוך הס"ת, וענתה הגמ' **לפי שאין גוללין ס"ת בציבור, מפני כבוד ציבור**, ופירש רש"י (שם) וז"ל **מפני כבוד ציבור - שיהו מצפין ודוממין לכך**.

אכן לדעת הטור, שכתב שהטעם דלא הוי ברכה לבטלה, הוא משום שהראשון יוצא בתקיעת השני, ומשמע שאם הראשון יציא מביהכניס, הוי ברכה לבטלה וכנ"ל, א"כ לכא"ו הי' הכא, דאם הבעל תוקע יעשה הפסק בין הברכה לתקיעות, ע"י אמירת ויהי נועם, דברכתו הראשונה הויא לבטלה.

[וע"ע בשע"ת (שם, אות כד) **שהביא את דעת הבי"ח הנ"ל, דאפי"א יציא הראשון מביהכניס, אין זה ברכה לבטלה**, וכתב לעי' בטי"ז, ישדעתו דלכתחילה אסור להראשון לצאת, ולא לשמוע התקיעות, **דאין כדאי שיברך זה, על דעת שיתקע אחר**, עיי"ש].

- ז -

ומעתה צ"ע טובא, מדוע הדגול מרבבה והשע"ת, ושאר האחרונים שנו"נ במעשה דהמהר"ל, התקשו והוצרכו לבאר את המעשה הנ"ל, והלא מהיכי תיתי לומר שהמהר"ל ס"ל כהטור ולא כהבי"ח.

וכד נימא דהמהר"ל ס"ל כהבי"ח, לא קשיא מידי וכנ"ל, משום דלכא"ו לא הוי התם, שום חשש ברכה לבטלה, כיון שהברכה הראשונה הועילה להשומעים וכנ"ל, וצ"ע.

- ח -

וביותר צ"ע, דהנה דנו האחרונים בביאור דברי הטור, דבאמת צ"ע, דהרי לכא"ו ברכת הראשון הועילה להשומעים, וא"כ מה אכפת לו שייציא הראשון מביהכניס, וכקושיית הבי"ח הנ"ל.

והבי"ח (שם) כתב לתרץ, דהנה הטור (או"ח סי' רעג) הביא מהבה"ג, דהא דקיי"ל דברכת חובה (-ברכת המצוות) אע"פ שיציא מוציא, וזהו רק להוציא את מי שאינו בקי, אך את הבקי אינו יכול להוציא אם המברך כבר יציא בעצמו, - (ואמנם באופן שהמברך בעצמו יוצא קעת בברכה, אזי בכה"ג לכו"ע יכול להוציא בברכתו גם את הבקי).

ולפי"ז ביאר הבי"ח, דהטור (הנ"ל בה"י שופר) איירי בכה"ג, שכל השומעים בביהכניס היו בקיאים, ולכן אם הראשון יציא מביהכניס, וברכתו לא תועיל לעצמו, הרי השומעים לא יוכלו לצאת בברכת הראשון, כיון שהשומעים שבקיאם, - וכיון דברכת הראשון לא תועיל להשומעים, ממילא ברכתו שבירך, תהי' ברכה לבטלה, - אמנם אם הראשון ישאר בביהכניס, ויציא יד"ח תקיעת שופר, ע"י התקיעה שהשני יתקע, א"כ ברכתו כשירה לעצמו, וממילא גם השומעים יוצאים בברכתו, ע"כ.

[ולעצם משי"כ הבי"ח, דהברכה מיתלא תליא וקאי, ע"י במשי"כ במשני"ב (סי' ריג, טו) גבי נשפך הכוס למברך, דאם בשעת הברכה, הברכה כשירה, תו לא אכפת לו במה יסיקרה לבסוף, וע"ע בשע"ת (שם, אות יח) ובמשני"ב (סי' קסו, סוף ס"ק מג) ובבה"ל (שם) בדי"ה אבל אח"כ, ואכמ"ל בה].

והעולה לביאור הבי"ח, דבגוונא דהוציא הראשון בברכתו, את מי שאינו בקי, גם הטור מודה, דיכול הראשון לצאת מביהכניס, ומ"מ ברכתו תישאר ברכה כשירה וכנ"ל.

- ט -

ומעתה אף אי נימא דהמהר"ל ס"ל כהטור (לפי ביאור הבי"ח הנ"ל), שבכה"ג שכל המתפללים בביהכניס בקיאים, אסור להבעל תוקע לצאת מביהכניס בין הברכה לתקיעות, ואם יציא ברכתו לבטלה, - אך מ"מ אכתי יקשה, מהיכן ידעו כל האחרונים הנ"ל (שהתקשו בביאור המעשה מהמהר"ל), שבביהכניס של המהר"ל כולם היו בקיאים.

וכד נימא דבאמת הי' שם, אפי' מתפלל אחד, שלא הי' בקי, יעלה דבכה"ג גם הטור מודה, שהבעל תוקע יכול לצאת מביהכניס, בין הברכה לתקיעות, משום שברכתו הועילה להוא שאינו בקי, וכנ"ל.

ומעתה לכא"ו הי' נמי, שבכה"ג כו"ע מודי, שהבעל תוקע רשאי לומר ויהי נועם, ולהפסיק בזה בין הברכה לתקיעות, משום שברכתו הראשונה, תישאר ברכה כשירה, כיון שהועילה להוא שאינו בקי, וכנ"ל.

וא"כ אף אי נימא דהמהר"ל ס"ל כהטור הנ"ל, מ"מ שוב צ"ע טובא, מדוע התקשו האחרונים כ"כ, בביאור המעשה הנ"ל, ומני"ל שכל המתפללים בביהכניס של המהר"ל היו בקיאים, וצ"ע.

- י -

והנה עוד הביא הבי"ח, שהמהר"ל תירץ את קושיית הבי"ח (על מה שמבואר בדברי הטור, שאם הראשון יציא מביהכניס, בין הברכה לתקיעות, ברכתו לבטלה, והקשה הבי"ח דאינה לבטלה, כיון שהועילה להשומעים, וכנ"ל), שיי"ל שכשהראשון בירך לשמוע קול שופר, הוא התכוין לפטור בברכתו, **רק את קול השופר שהוא בעצמו ישמע**.

ולכן אף שהוציא אחרים בברכתו, ברכתו פטרה רק את קול השופר שהוא בעצמו ישמע, ולגבי אותו הקול שהוא בעצמו ישמע, גם השומעים נפטרו בברכתו.

דהנה מפורסם תירוץ העולם, דיש לבאר שכיון שכל עם ישראל צריך לעלות לבית המקדש למצות 'הקהל', הרי שאין אפשרות להשאיר את הטף לבדם בבית בלא השגחה, וא"כ גם לולא ציווי התורה על הבאת הטף, הרי בניי היו עולים לבית המקדש יחד עם הטף, - ומכיון שבין כך בניי יעלו עם הטף לבית המקדש, לכן משום שרצה הקב"ה לתת שכר לבניי, ציווה את בניי להביא גם את הטף למצות הקהל, **בכדי שבניי יהיו מצויים ע"ז**, ויקבלו שכר ע"ז.

וממילא מבואר, דאין זה דומה כאילו ציווה הקב"ה, שישאו עליהם משא מעצים ואבנים לבית ה', כדי ליתן שכר למביאייהם, וכקושיית הכלי יקר הנייל, משום דאדרבה מכיון שבניי בין כך היו מביאים את הטף, לכן ציווה אותם ע"ז הקב"ה, כדי שיקבלו שכר ע"ז.

ובאמת לפי"ז אין 'תכלית' אחרת, בעצם המצוה להביא את הטף, אלא רק כדי ליתן שכר למביאייהם, ומי"מ לקי"מ וכמבואר, (ונאמרו בזה עוד דרכים ליישב בכעיי"ז, ולדרכם אף לאחר הביאור הנייל, באמת יש 'תכלית' אחרת בעצם המצוה, אך אכמ"ל).

ובדומה לזה הובא מפי הג"ר **שאל קרביץ זצ"ל**: 'מספרים על מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, שכשילדיו ישבו לאכול, ה' מצווה עליהם לאכול, - אם הם אוכלים, שכבר ירוויחו ג"כ מצות כיבוד אב', (מוסף שבת קודש יתד נאמן, פרשת כי תשא תשנ"ח).

אמנם יש לפלפל בזה טובא, ע"פ מה שנכתוב בזה בהקדם, **ג' דברים וכדלהלן**.

א. הנה קיי"ל (שו"ע או"ח תרפז, ב) **מבטלים ת"ת לשמוע מקרא מגילה**, וידועה הקושיא, מדוע קריאת המגילה נחשבת כביטול תורה, ונאמרו בזה הרבה תירוצים, ועי' ב'חכמת שלמה' (שם) שכתב וז"ל, '... י"ל ע"פ מש"כ בספרי ספר החיים, ליישב קושיית העולם, מה רבותא הו' דמבטלין ת"ת, הרי מגילה נמי הו' תורה, - וכתבתי ליישב, דהכוונה לשני דברים לא מהני, ואם מכיון לת"ת, אינו עולה לשם מצות מקרא מגילה, ואם מכיון למקרא מגילה, אינו מקיים בו ת"ת, עיי"ש שהבאתי ראיות לזה... עכ"ל עיי"ש.

וכעיי"ז כתב בספר 'ארחות רבינו' (חי"ג עמ' לה) וז"ל, 'אמר לי הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם מרן החו"א זצוק"ל, כשמכין למצות מגילה, אין לו מצות ת"ת, שהוא שם אחר' עכ"ל, עיי"ש עוד בזה.

ב. הנה השכר על מצות 'חסד', הוא שכר מיוחד יותר, מהרבה מצוות אחרות, וכדאי"תא במשנה (פאה א, א) 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים...'

וע"ע במש"כ הח"ח על מצות 'חסד', בספרו 'אהבת חסד' (חי"ב פ"ה) וז"ל, 'ומצוה זו שקולה יותר מן הקרבנות, כדאי"תא בילקוט (הושע רמז תקכב) על הפסוק (שם ו, ו) 'כי חסד חפצתי ולא זבח' - אמר הקב"ה, חביב עלי חסד שאתם גומלים זה לזה, יותר מכל הזבח שזבח שלמה לפני... - ויותר מזה מצינו בירושלמי דפאה (ג), דצדקה וגמילות חסדים, שקולות כנגד כל מצוותיה של תורה... עכ"ל עיי"ש, - ועיי"ע ב'אהבת חסד' (שם, פרקים ד-ו) שהאריך הרבה, בגודל השכר הראוי, למקיימים את מצות 'גמילות חסדים' עיי"ש.

ג. בספר 'קול חוצב' (עמ' 76) מובא, שהמגיד הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, דרש כדלהלן:

אנשים מחפשים מצוות ברחוב, הם לא יודעים שבבית פנימה נמצא הכל... **אספר לכם סיפור**: לפני כעשרים שנה חלה אחד מילדי הקטנים, לא רציני שהילדים האחרים בבית ידבקו אף הם, ועל כן החלטתי לשכנם בבית אמני ליום יומיים.

צעדתי ברחוב משערי חסד לכיוון בית ישראל, שם התגוררה אמני, בדרך פגשתי ברבי אייזיק שר זצ"ל, 'גוט מארגן ר' שלום - בוקר טוב ר' שלום', - החזרתי לו שלום, - **להיכן הולכים?** שאל ר' אייזיק, סיפרתי לו שהילד חולה, ואני בדרך לאמני עם הילדים.

שתיקה קצרה עמדה בינינו, ואז רבי אייזיק הפר את השתיקה בשאלה: **נו, אז מה?** - לא הבנתי מה רצונו, מה כוונתו במילים 'אז מה', לא ידעתי מה להשיב לו, - למעשה הגאון ר' אייזיק שר התכוון לשאול אותי, על תוכן הפעולה שאני עושה, מה הדחף הפנימי אצלי, לקחת את הילדים לבית אמני...

ולמה ובגלל מה? - הוסיף ר' אייזיק לשאול, - התרעמתי קצת, וחזרתי על התשובה שכבר השבתי בתחילה: **'הילד חולה ואני לוקח את הילדים לבית אמני...'**

והנה יש דס"ל, **דבעצם ה' לכה"ג איסור לקרוא בע"פ, משום דבריים שבכתב א"א רשאי לאומרים ע"פ, - ורק מ"מ 'כבוד הציבור' הינו דבר חשוב מאוד מאוד, עד כדי כך שהוא דוחה את האיסור לקרוא בעל פה, ע"כ.**

ולפי"ז לכאוי יש מקום לדון גם בנידו"ד, דכבוד הציבור ידחה את האיסור לגרום לברכה שאי"צ, שלכו"ע איסורו רק מדרבנן וכנ"ל, - **ושבו ראיתי שבספר 'שלמי ציבור'** (דף ב. - טורח וכבוד ציבור, הספק הב') **מבואר, שלדעתו 'כבוד הציבור' דוחה את איסור ברכה שאי"צ, עיי"ש.**

וכד נימא הכי שוב צ"ע, מדוע התקשו האחרונים כ"כ במעשה המהרה"ל הנייל, והרי חשש ברכה לבטלה לא ה' שם וכדחתבאר לעיל, וגם חשש ברכה שאי"צ יש לדון דלא ה' שם, כיון דיש לדון דכבוד הציבור דוחה את האיסור לגרום לברכה שאי"צ וכנ"ל, וצ"ע.

(נוב. ומה שמבואר במשנ"ב (קמד, טז) בשם המג"א עיי"ש, אינו עניין לכאן, משום דהתם הציבור מוחלים על כבודם, בכדי שהם עצמם יקיימו את קריאת המפטיר כדן, עיי"ש ואכמ"ל).

אמנם מעצם דברי הגמ' ביומא הנייל, אין ראייה שכבוד הציבור דוחה איהו איסור, כיון דלדעת התוס' ישנים (שם, בד"ה ובעשור), לכה"ג לא ה' איסור לקרוא בע"פ את קריאת 'ובעשור', עיי"ש בטעם הדבר.

ומעתה יש ליישב, דיתכן דהאחרונים הנייל ס"ל כדעת התוס' ישנים הנייל, ולכן שפיר ס"ל דכבוד הציבור אינו דוחה איסורים, וגם אינו יכול לדחות את האיסור לגרום ברכה שאי"צ, - ומשום הכי הקשו במעשה דהמהרה"ל הנייל, כיצד הותר לגרום לברכה שאי"צ וכנ"ל ודו"ק, - ועיי"ע במשנ"ב (מט, ג), ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל.

והנה שלחתי את עיקר הקושיא הנייל, קמי' הגאון רבי אשר וייס שליט"א, והשיב לי בזה וז"ל, **'כבוד... הנני במענה קצר על תמיהתו בדברי האחרונים... - צדקו דבריו, וזה שנים רבות שנתקשיתי בזה, אך באמת לכשנדקדק בדבריהם לא הזכירו כלל הא דברכה לבטלה, דבאמת פשוט דאין זה ברכה לבטלה, אלא דמ"מ פשוט דלכתחילה אין ראוי לעשות הפסק ללא צורך גמור... ביקרא דאורייתא - אשר וייס'**, (ובמכתבו כתב עוד תוספת דברים בזה, אך אכמ"ל).

ולסיום מן הראוי להביא בזה, את מש"כ בספר 'מטה משה' (סי' תתח, שהוא מקור המעשה מהמהרה"ל הנייל) וז"ל, **'מצאתי וז"ל, שמעתי ממורי ורבי מוה"ר ציו"ן, מעשה אירע למה"ר מענלין ז"ל, שהי' בעירו שלשה תוקעים מובהקים, ובראש השנה בא האחד לתקוע ולא יכול, בא השני ולא יכול, בא השלישי ולא יכול, וציווה מה"ר מענלין ז"ל, להפך השופר ולקרות בו 'ויהי נועם', וכן עשה ואז היה תוקע, ואמר מה"ר מענלין, שהשטן היה שם ועיכבן מלתקוע' עכ"ל.**

(בזה יתיישב מה שהקשינו לעיל (במאמר המוסגר בסוף אות יב) עיי"ש, - שמעתה י"ל שכוונת השע"ת במש"כ יוגם עתה שקראו ויהי נועם באמת 'בירכו' ברכה אחרת, היינו שהמהרה"ל שציווה לקרוא ויהי נועם, והבעל תוקע שקרא ויהי נועם, הם בירכו שוב, אך כל הקהל באמת לא ה' צריך לחזור ולברך שוב וכנ"ל, ודו"ק).

פרשת וילך

וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בָּחַג הַסְּפֹת: ... הַקֹּהֵל אֶת הָעַם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיֵּרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֶיכֶם וַיִּשְׁמְרוּ לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (לא, י-יב).

'אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, - טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייה' (חגיגה ג).

וידועה הקושיא, **דלכאוי אין נראה, דכוונת הגמ' במה שכתבה 'כדי ליתן שכר למביאייהן, היא כפשוטם של דברים, דבאמת אין שום 'תכלית' בהבאת הטף, וכל העניין במה שנצטוונו להביאם, הוא רק כדי ליתן שכר למביאייהן, - וא"כ יל"ע, מה באמת הביאור, בעומק דברי הגמ' הנייל.**

ועי' ב'כלי יקר' שעמד ע"ז, והקשה בזה"ל 'אמרו רז"ל, אנשים באו ללמוד, נשים לשמוע, טף למה באים, ליתן שכר למביאייהן, - משמע מזה שמדבר בטף שלא הגיעו לחינוך, דאל"כ לא הוצרכו לטעם ליתן שכר כו', וזה דוחק גדול, כי זה דומה כאילו ציווה, שישאו עליהם משא מעצים ואבנים לבית ה', כדי ליתן שכר למביאייהם' עכ"ל, (ועיי"ש במש"כ לבאר בזה עיי"פ דרכו).

ויש לפלפל בזה טובא, וכדלהלן.

לעוה"ב, ועוד כמה וכמה טובות גדולות שראויים לגומלי חסדים, וכמבואר באריכות ב'אהבת חסדי' הנ"ל.

וא"כ צ"ע טובא, מה הביאור במש"כ הגמ', 'טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהו', והרי לכאורה אדרבה, דהלא בניי היו מקבלים שכר גדול יותר, אילו לא נצטוו על הבאת הטף לביהמ"ק וכנ"ל.

- ח -

וכשהצעת את הקושיא הנ"ל, קמ"י הגאון רבי חיים יעקב כגן שליט"א, אמר ליישב, דהיסוד של החכמת שלמה הנ"ל, שכוונה לשת"י מצוות לא מהני, זהו רק כאשר ב' המצוות, הווין מצוות שעיקר קיומן הוא ב'מעשה' המצוה, וכגון מקרא מגילה ות"ת, שע"ז נאמר שמעשה המצוה צריך להיות מוגדר, האם המעשה נעשה לשם מקרא מגילה, או נעשה לשם ת"ת.

ומשא"כ כאשר המצוה הראשונה, עיקר קיומה ב'מעשה' המצוה, ואילו המצוה השנייה עיקר קיומה ב'תוצאה' של קיום המצוה, ככה"ג אין בזה את החיסרון של 'כוונה לשני דברים לא מהני', משום שה'מעשה' המצוה של המצוה השנייה, הינו רק היכי תימצא לקיום המצוה, ולכן לא אכפת לן בזה, ש'מעשה המצוה' יהי מוגדר, שנעשה משום המצוה הראשונה, דמ"מ כיון שבפועל ה'תוצאה' של המצוה השנייה התקיימה, א"כ שפיר מקיים בזה גם את המצוה השנייה.

(א.ה. ולהנ"ל בגווני שבי המצוות שלפניו, עיקר קיומן ב'תוצאה', כ"ש שיוכל לקיימן במעשה מצוה אחד, - ו.ג. ובכל הנ"ל עסקינן, רק בגווני שאין זה שייך להא דאינן עושין מצוות חבילות, דזהו עניין בפני"ע, ואכמ"ל).

- ט -

וממילא מבואר שפיר, דכיון דהמצוה להביא את הטף לביהמ"ק, הינה מצוה שעיקר קיומה ב'מעשה' המצוה לפי תירוץ העולם הנ"ל, ומאידך מצות גמילות חסדים עיקר קיומה הינו ב'תוצאה' שהוטב לזולתו, [ואפשר שאם יעשה חסד עם זולתו שלא ע"י 'מעשה', גם יקיים בזה את מצות גמילות חסד].

ולכן יכולים שפיר לקיים בהבאת הטף לביהמ"ק, גם את החיוב להביא מצד מצות 'הקהל', וגם את קיום מצות גמ"ח, שמסייעים לתינוקות שלא ישארו ויצטערו בבית, ונמצא שיקבלו שכר עבור ב' המצוות יחד, וא"כ מבואר שפיר, מש"כ הגמ' 'טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהו', עכ"ד הגאון הנ"ל, ונפלא.

והיסוד הנ"ל אינו סותר, למש"כ הח"ח ב'אהבת חסד' (ח"ב פכ"ג בהגה"ה), שגם לענין צדקה וחסד, קיי"ל דמצוות צריכות כוונה עיי"ש, - משום שיש לבאר, שבלא כוונה למצוה, גם התוצאה אינה נחשבת לקיום מצוה, - אך באמת לקיום מצות חסד סגי בתוצאה גרידא, וגם ככה"ג שהתוצאה נהייתה בלא מעשה מצוה, שפיר נתקיימה המצוה, אם הייתה כוונה למצוה וכנ"ל, (ואמנם יש דס"ל, דבמצוות שבין אדם לחבירו, אי"צ כוונה למצוה, משום שהעיקר תלוי בתוצאה שהוטב לחבירו, ואכמ"ל).

[וגם לאלו שמבארים, שיש יתכלית' אחרת בהבאת הטף לביהמ"ק, חוץ מכדי ליתן שכר למביאייהו, וא"כ ס"ל שעיקר קיום המצוה בהבאת הטף הינו ב'תוצאה', שהטף יהי' במעמד 'הקהל' (ורק מ"מ מסתבר, דהתם בעינן שה'תוצאה' תהי' בדוקא ע"י 'מעשה מצוה') ואכמ"ל, מ"מ גם לדידן הדברים מתבארים שפיר, משום שלדעתם הרי כ"ש שאין בזה חיסרון של 'כוונה לשני דברים לא מהני', משום שכאשר שתי המצוות הוו מצוות שעיקר קיומן ב'תוצאה', כ"ש שאין שום חיסרון לקיימן יחד, לפי הנ"ל].

- י -

והנה כתב הח"ח, בביאורו על 'תורת כהנים' (תחילת פרשת שמייני אות ו) וז"ל, '... כי באמת כאשר נתבונן היטב, נוכל לקיים בכל פעולה גשמית, רצון ה', לדונמא כשהולך לאכול, יכוין לקיים 'ושמרתם את נפשתיכם', כשעושה איהו מסחר להרויח, יכוין שיהי' לו במה לשלם שכר לימוד בניו, שהיא מ"ע של פעולת שכיר, או לפרנס אשתו, שהוא ג"כ מהי"ת, שארה כסותה לא תגרע, או לשלם חובותיו, שהוא ג"כ מצוה מהי"ת, או לפרנס בניו הקטנים, שהם ג"כ בכלל עניים, כללו של דבר, כאשר ירצה האדם באמת, יוכל למצוא בכל פעולה שהוא עושה, מצוה דא"ו ממש, ויכוין לשמו... עכ"ל.

ומעתה ה"י מקום לומר, בביאור המעשה שהובא לעיל, שהגר"ח מבריסק ציווה את בניו לאכול וכנ"ל, ד"ל דלאחר שאביהם ציווה אותם לאכול, הרי הם הפסידו בזה, את קיום מצות 'ושמרתם את נפשתיכם', משום שכוונה לשני דברים לא מהני וכנ"ל, - ומ"מ י"ל, דהגר"ח העדיף להחיל עלילת בזה את מצות כיבוד אב, משום שהי' ס"ל, שמצות כיבוד אב גדולה יותר ממצות שמירת הנפש.

אמנם לאחר יסודו של הגאון הנ"ל, י"ל דהם קיימו את ב' המצוות גם יחד, כיון שאע"פ שיש מקום לדון, האם עיקר קיום מצות כיבוד אב הוא ב'תוצאה', או"ד דעיקר הקיום הוא ב'מעשה' המצוה, [ע"י בנ"מ"ח (ג, שחוקר, האם מצות כיבוד אב, הויא ממצוות שבין אדם למקום, או"ד ממצוות שבין אדם לחבירו) ואכמ"ל].

אך מ"מ מצות שמירת הנפש, ודאי שעיקר קיומה ב'תוצאה', וא"כ לפי היסוד הנ"ל, שבמצוות שעיקר קיומן ב'תוצאה', הכוונה לשני דברים מהני, א"כ י"ל שבניו של הגר"ח מבריסק, קיימו שפיר את ב' המצוות גם יחד, ואכמ"ל.

ואז נעץ בי ר' אייזיק את מבטו ואמר: **זאת אומרת שהבהמה הגדולה, לוקחת ומובילה את הבהמה הקטנה...** [דהיינו - גם בעלי חיים דואגים לתולדותיהם באופן יוצא מהכלל].

ר' אייזיק המשיך והסביר, וכך אמר: **נאר וואס?! רק מה?! אלא מה: אתם הולכים לעשות גמילות חסדים, עם ילד יהודי, שבמקרה הוא גם הילד שלכם...**

הבנתם? שאל ר' שלום: פשוט בתכלית! הולכים לעשות חסד, - באותו בוקר, כששבת לשערי חסד, באה אשתי לקראתי, כשהיא נושאת שני דליי מים מהבאר, הזדרזתי לעברה ואמרתי בלחש, 'הנני מוכן ומזומן, לעשות חסד עם אשה יהודיה, שבמקרה זו אשתי...', ונטלתי מידיה את הדליים...

למעשה, המשיך ר' שלום: **חצי שנה אח"כ, הלכתי עם דבריו של ר' אייזיק, עד כדי כך שאמרתי בפה מלא, 'הנני מוכן ומזומן לעשות חסד',** כך בהתנהגותי עם הרעייה, עם הילדים, וכך בכל מעשה, בכל אורחותי ופעלתי לאור דבריו, - **חכם יכול להפוך עפר לזהב!** זה למדנו ממעשה זה.

כל פעולה בבית יכולה להתפרש כן! הריים ר' שלום את קולו, יש אנשים או נשים, שחושבים שהם לא עושים כלום, הם רק מגדלים את הילדים... - **הרי כל פסיעה בבית עם כוונה טובה, היא 'מכרה זהב',** - לגדל ילדים שיהיה להם כח ובריאות, ולסעדם לתורה ויראה וכו' וכו', הרי זה חסד ותורה גם יחד... - **ע"כ מדברי ר' שלום צ"ל.**

- י -

ומעתה יש לפלפל טובא, בתירוץ העולם הנ"ל, שביארו שכיון שכל עם ישראל עולה לבית המקדש למצות 'הקהל', א"כ גם לולא ציווי התורה, בניי היו עולים יחד עם הטף, - ומכיון שידע הקב"ה, שבין כך בניי יעלו עם הטף לבית המקדש, לכן ציווה הקב"ה את בניי, להביא גם את הטף למצות הקהל, בכדי שבניי יהיו מצווים ע"ז, ויקבלו שכר ע"ז.

ומעתה צ"ע טובא בזה, דהרי אם לא הייתה מצוה להביא את הטף לביהמ"ק, הרי שבניי היו מבאים את הטף יחד עימם לביהמ"ק, בכדי שהטף לא ישאר בבית ללא השגחה, משום שמא התינוקות יהיו רעבים וצמאים וכדו', עד כדי פיקוח נפש.

וא"כ הרי בניי היו זוכים בהבאת הטף לביהמ"ק, לקיים בזה את המצוה הגדולה של גמילות חסדים, וכמבואר שאפשר שפיר לקיים מצות חסד עם ילד יהודי, גם אם במקרה הוא הילד שלך! - וא"כ בניי היו זוכים לשכר הגדול, הראוי למקיימים את מצות חסד, וכמבואר לעיל דאיכא בזה שכר גדול, יותר מאשר הרבה מצוות אחרות וכנ"ל.

- י -

ומאידך, לאחר שהקב"ה ציווה במצוה מיוחדת של 'הקהל', להביא את הטף לביהמ"ק, א"כ עולה דלפי מש"כ החכמת שלמה הנ"ל, **'דהכוונה לשני דברים לא מהני, ואם מכוין לת"ת, אינו עולה לשם מצות מקרא מגילה, ואם מכוין למקרא מגילה, אינו מקיים בו ת"ת'**, [וכע"ז הבאנו לעיל, גם בשם החזו"א], הרי שלכא"ו נמצא, ש'א"י להגדיר את מעשה הבאת הטף לביהמ"ק, כקיום מצות 'הקהל' וגם כקיום מצות גמ"ח.

דממ"נ אם כוונתם בהבאת הטף לשם קיום מצות 'הקהל', הרי ששוב אינם יכולים לטעון, שכוונתם בזה גם לשם מצות גמילות חסדים כדי שהתינוקות לא ישארו ויצטערו ויבכו בבית, - ואם יכוונו לשם מצות גמילות חסדים, הרי לא יוכלו לקיים בזה גם את מצות 'הקהל', שנאמרה גם על הטף.

[**והן אמנם** מצינו בהרבה מקומות, שניתן לקיים ב' מצוות במעשה אחד, - אך לכא"ו לדעת החכמת שלמה והחזו"א הנ"ל זה אפשרי, רק כאשר הצטרפו בעלמא ב' מצוות במעשה אחד, או כאשר עושה מעשה מצוה אחד, ורוצה לקיים בזה ב' מצוות שונות, שחייב מחמתן לעשות את אותו מעשה בדיוק.

אך במקום כזה, שיכוונתי המעשה היא זו שמגדירה את כל ה'מהות' של המעשה, ורוצה לכוין ב'כוונתי' המעשה לשם קיום ב' מצוות שונות, ולהגדיר בזה את המעשה ל'מהות' שונות, ככה"ג לכא"ו זה לא עדיף, מהא שא"י להגדיר את המעשה של מקרא מגילה, שיחשב גם כמעשה של ת"ת, ויש להאריך בזה הרבה, אך אכ"מ].

וא"כ לכא"ו צ"ע טובא, בביאור דברי הגמ' בחגיגה, לפי תירוץ העולם הנ"ל, דלהאמור הרי לכא"ו בניי הפסידו, במה שהתורה ציוותה להביא גם את הטף לביהמ"ק, משום שלכא"ו השכר של הבאת הטף משום מצות 'הקהל', אינו גדול כ"כ, כמו השכר שראוי למקיימים מצות חסד, שאוכלים פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת